

Placa en record de mossèn Francesco Dapiran, impulsor de l'arribada de julians a Fertília. Monument del lleó alat de Sant Marc a Fertília i detall del text: "Qui nel 1947 la Sardegna accolse fraternalmente gli esuli dell'Istria, di Fiume e della Dalmazia." ("Ací el 1947 Sardenya acollí fraternalment els esuli d'Istria, de Fiume i de Dalmàcia.")

10 de febrer

Del primer viatge exploratori d'exiliats julians a Fertília, la primavera del 1947, se'n celebren enguany sis dècades justes. Per això aquesta pedania de l'Alguer commemorarà doblement el 10 de febrer com la Jornada de Record dels màrtirs de les *foibe* i de l'exili d'italians de Venècia Júlia i Dalmàcia, impulsada per llei des de fa tres anys pel Govern italià. A més de la missa solemne a l'església de Sant Marc de Fertília i l'ofrena floral al monument del lleó alat, el servei postal italià posarà en circulació un segell especial (de 0,60 euros) amb motiu del seixantè aniversari de l'arribada dels primers *esuli* a la "Borgata Giuliana di Fertília".

L'altra minoria de l'Alguer

El 10 de febrer fa seixanta anys que va arribar a l'Alguer un nombrós grup d'exiliats provinents dels territoris històrics de l'antiga República de Venècia. Els nous límits territorials entre Itàlia i la Federació iugoslava, fixats després de la Segona Guerra Mundial, provocaren la fugida de centenars de famílies cap a la ciutat catalana de Sardenya.

A la mateixa badia de l'Alguer, pocs quilòmetres al nord del centre històric, hi ha un petit agregat del municipi que sorprèn d'entrada el visitant per dos elements ben visibles: l'arquitectura urbana, d'estil típicament feixista, i el campanar de l'església, a imatge del de Sant Marc de Venècia. En recórrer aquest suburbi de la ciutat catalana de Sardenya encara es poden descobrir alguns trets distintius més que remetent a una breu però intensa història. Tots els carrers porten noms de la costa adriàtica de Venècia Júlia (Pola, Orsera, Fiume, Rovigno, Zara...), un monument al lleó alat presi-

deix el barri i, si es para bé l'orella, encara es poden escoltar expressions i accents de la parla vèneta. Massa evocacions de l'antiga República de Venècia i dels seus territoris històrics per ser casualitat.

Origen de Fertília. Al començament de la dècada del 1930, arran de l'esclat demogràfic experimentat a la península Itàlica, centenars de milers d'italians van haver de fer les maletes per prospe- rar lluny de casa. Tot i l'intent d'atraure colons cap al delirant imperi italià del corn de l'Àfrica (Eritrea, Etiòpia i Somàlia), l'emigració cap a les Amèriques

era imparable. Benito Mussolini va intentar explorar una altra solució possible per contenir la pressió demogràfica: la fundació, a les zones més despoblades del país, de desenes de viles i ciutats on es pogueren establir poblacions de les regions més denses i més propenses a emigrar. A l'endarrerida Sardenya, per exemple, van començar a planejar-se assentaments de noms grandiloqüents com Carbònia (al costat de Càller), Mussolínia (al centre de l'illa, l'actual Arborea) i la mateixa Fertília, prop de l'aeroport de l'Alguer, que al principi es va pensar per acollir famílies de la regió de Ferrara. La primera pedra d'aquesta nova àrea de transformació agrícola alguerera es va col·locar el diumenge 8 de març del 1936, tal com deu constar encara al document que es va enterrar als fonaments de la Casa del Fascio: "El 8 de març de 1936, XIV de l'era feixista, mentre Itàlia, refent-se feroçment de l'ultratge de les sancions, arrenca a la seva terra riqueses recòndites i domina la inflexible Etiòpia, ací a Fertília, regnant Vittorio Emanuele III, es posa la primera pedra de la Casa del Fascio Littorio, símbol de l'ànima romana, i reinstaurat virilment per Benito Mussolini a la itàlica nissaga." L'adveniment de la Segona Guerra Mundial va interrompre les obres de construcció de Fertília, que durant uns quants anys va convertir-se

en un poble fantasma just al costat de l'Alguer.

'Gli esuli' desembarquen. Va ser justament el rumb que va agafar la Segona Guerra Mundial a la riba oriental de la mar Adriàtica, als territoris de la històrica República de Venècia, el que va marcar definitivament el futur de Fertília. Des del 1943, i sobretot arran de la signatura del tractat de París el 10 de febrer del 1947, pel qual es va estipular el traspàs de les regions italianes de Venècia Júlia a la nova Federació Iugoslava de Josip Broz Tito, l'èxode d'italians (*esuli*) cap a la mare pàtria va agafar, gradualment, proporcions dramàtiques. El recel de les noves autoritats iugoslaves envers la població italòfona i el terror generat per les matances de civils (entre 4.000 i 17.000 persones van ser llançades a les *foibe*, els avencs càrstics d'Istria i Dalmàcia) van ser prou motiu per empènyer entre 200.000 i 350.000 italians a abandonar la costa balcànica i creuar la frontera de Trieste. La ciutat de Pola (l'actual Pula croata) en va ser testimoni: entre el desembre del 1946 i el setembre del 1947 va perdre 28.000 dels 32.000 habitants.

Seixanta anys. Enmig d'aquesta fugida massiva, una petita delegació de juliàns sota les ordres del jove capellà Francesco Dapiran va decidir acostar-se la primavera del 1947 a la colònia abandonada de Fertília, amb el convenciment que era millor per als refugiats buscar un lloc per refer la vida a Sardenya (on podien continuar vivint de la pesca), que no pas esperonar l'emigració cap al Canadà, els EUA o Austràlia. Gràcies a la bona impressió que se'n van endur, al cap d'un any (al maig del 1948) va entrar a la badia de l'Alguer una flota de tretze barques de pesca provinents de Chioggia. Després de vint dies de navegació, gairebé set-cents exiliats van trepitjar terra ferma a Fertília, on els va rebre un mossèn Dapiran convertit ja en veritable pal de paller de la comunitat istriana de l'Alguer. D'enllestir la planificació urbana de Fertília, se'n va encarregar el Comitato Profughi Giuliani, posteriorment rebatejat com a Ente Giuliano Autonomo di Sardegna. I l'activació de la pesca, amb l'ajuda dels pescadors algueresos locals, es va imposar com a primer objectiu. En pocs

Via Pola, a Fertília, amb arquitectura d'estil feixista.

mesos ja navegaven per la badia barques amb noms com Pola, Fiume, Zara, Rovigno i Parenzo. L'agricultura i la mineria, a més del puixant desenvolupament del turisme a l'Alguer i del creixement del veí aeroport civil, van aca-

bar de consolidar aquesta homogènia comunitat vèneta trasplantada ara fa seixanta anys a la ciutat catalana de Sardenya.

Martí Crespo

NARÒS

Que convoca la **Regidoria de Cultura i Educació de l'Ajuntament de Vinaròs i Hermeneia**, grup de recerca sobre estudis literaris i tecnologies digitals de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Aquests premis volen potenciar la creativitat de la literatura a través de les noves formes d'escriptura. Els premis s'atorgaran a les millors obres de creació literària digital en les modalitats de Narrativa i de Poesia. Hi haurà una menció especial "Vicent Ferrer Romero" per a la millor obra de literatura digital que utilitzi prioritàriament la llengua catalana. Hi poden concursar totes les persones majors de 18 anys, i les obres hauran de ser inèdites i escrites en alguna de les següents llengües: Anglès, francès, italià, portuguès, espanyol o català.

El termini de presentació de les obres és fins al 14 de setembre de 2007.

La dotació del premi és de 2.500 euros per a cadascuna de les dues modalitats (narrativa i poesia) i la menció especial "Vicent Ferrer Romero" tindrà una dotació de 1.000 euros. La quantia dels premis es farà efectiva amb la prèvia reducció del corresponent IRPF en vigor.

Tota la informació sobre aquests premis, a la pàgina web de l'Ajuntament de Vinaròs (www.vinaros.org) i de la Universitat Oberta de Catalunya (www.uoc.edu)

CONCESSIÓ D'UNA BECA PER AL DESENVOLUPAMENT DE TREBALLS D'INVESTIGACIÓ

Per l'Ajuntament de Vinaròs. L'objecte del treball d'investigació podrà enquadrar-se en qualsevol aspecte científic o humanístic (ciències socials, humanitats, ciències experimentals i tècniques), relacionats amb la comarca del Baix Maestrat i especialment amb la ciutat de Vinaròs.

La dotació de la beca serà de 3.500 euros i el termini de recepció de sol·licituds es tancarà el 27 d'abril de 2007. La quantia de la beca es farà efectiva amb la prèvia reducció del corresponent IRPF en vigor.

Tota informació sobre aquesta beca podeu trobar-la a la pàgina web de l'Ajuntament de Vinaròs (www.vinaros.org)

CERTAMEN INTERNACIONAL D'ARTS PLÀSTIQUES "CIUTAT DE VINARÒS" 2007. ESPECIALITAT ESCULTURA

Que convoca la **Regidoria de Cultura i Educació de l'Ajuntament de Vinaròs**, i en el qual poden participar tots els artistes sigui quina sigui la seua nacionalitat i residència. Les obres es podran realitzar en qualsevol tècnica i material, es valorarà la qualitat individual amb independència de la tendència artística. No s'admetran maquetes i les obres es presentaran amb material definitiu, no poden excedir d'1 metro en la seua màxima dimensió. Les obres s'hauran d'enviar de l'1 al 20 de setembre de 2007 a les dependències de la Regidoria de Cultura de Vinaròs, Pi Hort dels Escrivans s/n 12500 - Vinaròs. El premi serà de 6.000 euros, prèvia reducció del corresponent IRPF en vigor. Tota la informació sobre aquest certamen, a la pàgina web de l'Ajuntament de Vinaròs (www.vinaros.org)

Ajuntament de Vinaròs

